૭૮૬

ઇસ્લામ ગ્રંથમાળા નંબર ૩.

ઇસ્લામની ઇબાદતો.

લખનાર.
વલીમોહમ્મદ સી મોઅમિન
તથા
નિઝામુદ્દીન એ. કુરેશી.

છપાવી પ્રગટ કરનાર.
અબદુલ રઉફખાન
સેક્રેટરી અંજુમન ઝિયાઉલ ઇસ્લામ.
તારદેવ—મુંબઇ.

પ્રત ૧૦૦૦. આવૃત્તિ પહેલી.

ઝિલહજ ૧૩૩૧. નવેમ્બર ૧૯૧૩.

કીમ્મત એક આનો.

ધી નિઝામીયા પ્રિન્ટીંગ વર્કસ, પાંચપટી—અમદાવાદ.

بسم الله الرحمن الرحيم

ઇસ્લામ ગ્રંથમાળા નંબર ૩.

ઇસલામની ઇબાદતો.

લખનાર.

વલીમોહમ્મદ સી. મોઅમિન

તથા

નિઝામુદદીન એ. કુરેશી.

છપાવી પ્રગટ કરનાર.

અબદુલ રફિકખાન

સેકરેટરી અંજુમન ઝિયાઉલ ઈસ્લામ.

તારદેવ—મુંબઇ.

પ્રત ૧૦૦૦. આવૃતિ પહેલી.

~~સવાલ~~ મોહરમ ૧૩૩૧. ~~સપ્ટેમ્બર~~ નવેમ્બર ૧૯૧૩.

કીમત એક આનો.

આ ચોપાનીયું પાંચપટી અમદાવાદમાં આવેલા

ધી નિઝામીયા પ્રિન્ટીંગ વર્કસમાં નિઝામુદદીન કુરેશીએ છાપ્યું.

દિબાચો.

પાક પરવરદિગારના ફઝલો કરમ અને તેના હબીબે પાકના સદકાથી ઇસલામ ગ્રંથમાળાનો ત્રીજો નંબર વાંચકો સનમુખ રજુ કરવામાં આવે છે, આશા છે કે પહેલા બંને નંબરો ઇસલામના અર્થ અને તવહીદની પેઠે આ નંબરને વાંચી વાંચકો લાભ ઉઠાવશે.

આજથી લગભગ નવ વરસ ઉપર ગુજરાતના એક ઇસલામી આગેવાનની ભલામણ ઉપરથી અમોએ "અલ-ઇસલામ" નામનું અતી ઉપયોગી પુસ્તક મહા મહેનતે ગુજરાતી ભાષામાં લખીને તૈયાર કર્યું જે આજે નવ વરસ થયાં અમારી પેટીમાં બંધ પડેલું છે. જે આગેવાન સાહેબે આ પુસ્તક લખવાની ભલામણ કરી હતી તેઓએ પુસ્તક લખવાની ભલામણ કરવામાં પોતાની ઉદારતાનો મોટા દીલે ઉપયોગ કર્યો પણ પુસ્તક પ્રગટ કરવાનો જે ભરૂસો આપ્યો હતો તેમાં તેઓ નિષ્ફળ નિવડ્યા જે માટે અમે ઘણુંજ દીલગીર છીએ.

આ પુસ્તકની કમનસીબી વિષે અમોએ મુંબઇ અંજુમન ઝીયાઉલ ઇસલામના સેક્રેટરી જનાબ મોલવી અબદુલ રઉફખાન સાહેબથી વાતચીત કરી એટલે તેઓએ એ પુસ્તકનાં દરેક પ્રકરણને જુદા જુદા ચોપાનીયામાં પ્રગટ કરવાની સલાહ આપી એટલે અમોએ શરૂઆતના બે પ્રકરણ "ઇસલામના અર્થ" અને "તવહીદ" મોલવી સાહેબ મજકુરને આપી દીધા જે તેઓએ અંજુમન ઝિયાઉલ ઇસલામની તરફથી છપાવીને બહાર પાડયા છે.

"અલ-ઇસલામ" પુસ્તક નીચેના પચીસ પ્રકરણુમાં સમાપ્ત કરવામાં આવ્યું છે.

ઇસલામના અર્થ-તવહીદ, ઇસલામની ઇબાદતો, ઇસલામી નિતી શાસ્ત્ર, ઇસલામી ભાઇચારો, જુગાર અને શરાબ, નાહક ખુન, ચોરી અને લુટફાટ, ઇસલામમાં સ્ત્રીઓની સ્થીતિ; તલાક, યતીમ, સ્ત્રીઓનો વારસામાં હક, પુત્રીઓની કતલ, બાળકોનો ભોગ આપવો, ગુલામગીરી, હમદર્દી તથા ખેરાત, ઇસલામે શિખવેલાં સદાચાર વિચાર, ઇસલામનો પ્રસાર, શું ઇસલામ

તલવારથી પ્રસર્યો છે? સુલેહ અને સંધીના સમયે મઝહબી સ્વતંત્રતા, લડાઇ સંબંધે કુરઆનની કેટલીક આજ્ઞાઓ, ઇસલામે ખ્રિસ્તી ધર્મ ઉપર કીધેલા આભાર, ઇલ્મ-વિદ્યા, મઆદ અથવા કયામત, પ્રારબ્ધ-વાદ.

આ પુસ્તકમાં દર્શાવેલી બાબતોનું સાંકળીઉં જોતાં જણાઇ આવે છે કે આ પુસ્તક જેમ એક ગુજરાતી જાણનાર ઇસલામીને ઉપયોગી અને અતી જરૂરી છે તેમ એક સત્ય ધર્મ શોધક ગ્રહસ્થને માટે પણ છે આજે એ પુસ્તકના ત્રીજા નંબર તરીકે "ઇસ્લામની ઇબાદતો" બહાર પાડવામાં આવે છે. અને થોડાજ દીવસ પછી ઇનશાઅલાહ ઇસ્લામી નિતીશાસ્ત્ર નામનું ચોપાનીયું બહાર પાડવામાં આવશે.

લી. આપનાજ

વલીમોહમ્મદ સી. મોઅમિન

અને

નિઝામુદ્દીન કુરેશી.

વાંચવા લાયક ચોપાનીયા

ઇસલામના અર્થ—આ ચોપાનીયામાં પવિત્ર ઇસલામ મઝહબના અર્થ ખુલાસેવાર લખવામાં આવ્યા છે, જે દરેક ઇસલામી તથા પરધર્મી સત્ય શોધક ગ્રહસ્થોના માટે અતી ઉપયોગી તથા લાભદાઇ છે. કીમત એકઆનો

તવહીદ—આ ચોપાનીયામાં ખુદાતઆલાની તવહીદ (એક હોવાની) સાબીત કરવામાં આવી છે ઠેક ઠેકાણે કુરઆને મજીદ તથા વિદ્વાન અંગ્રેજોના વચન ટાંકવામાં આવ્યા છે. કીંમત એકઆનો.

ઇસલામની ઈબાદતો—આ ચોપાનીયામા પરધર્મની ઇબાદતો કરતાં ઇસલામની સરસાઇ સાબીત કરી છે. કીમત એકઆનો

ઈસલામી નીતીશાસ્ત્ર

આ નામનું ચોપાનીયું થોડાજ દીવસમાં બહાર પડશે. કીમત એક આનો

વકફ કરી મફત વહેંચનારને સસ્તા ભાવે આપવામાં આવશે પોસ્ટેજ મંગાવનારને શીર.

લખો—

અંજુમન ઝીયાઉલ ઈસલામના સેક્રેટરી

તારદેવ—મુંબઇ

بسم الله الرحمن الرحيم

ઈસલામની ઈબાદતો.

જેવી રીતે ખુદા તઆલા સમીઅ (સર્વ શ્રોતા) બસીર (સર્વ દષ્ટા) કદીર (સર્વ શકિત માન) ઇત્યાદી સર્વ સ્તુત્ય (હમીદા) ગુણો (અવસાફ) વાળો છે, તેવી રીતે તે હકીમ (મહા ચાતુર્ય) પણ છે, તેણે પોતાની સંપુર્ણ હિકમત (ડહાપણ) થી સર્વ સૃષ્ટીને ઉતપન્ન કીધી છે. તેનું કોઇ કૃત્ય હિકમત વિનાનું નથી, તેના દરેક કાર્યમાં માનવ જાત માટે બીજી સૃષ્ટ વસ્તુઓ માટે કાંઇને કાંઇ લાભ રહેલો છે. જે ઉપરથી સિધ્ધ થાય છે કે તેણે આ સર્વે રચના નકકામી કીધી નથી અને જેઓ એમ કહે છે કે " **રબ્બના મા ખલકત હાઝા બાતેલન** " (હે અમારા પરદિગાર ! તેં આ સર્વે નકકામું ઉતપન્ન કીધેલું નથી.) તેઓની ખુદાએ તારીફ કીધી છે. અને તેઓને **ઓલિલ અલબાબ** (બુધ્ધિવાન) ગણ્યાં છે. એ વાત સત્ય છે કે તેણે આ સૃષ્ટીની કાંઇ ગરજ નથી, તેણે જે કાંઇ કીધું છે તે સર્વે આપણાંજ લાભ માટે કીધું છે. પરંતુ તેમાં કાંઇ કારણ તો રહેલું હોવુંજ જોઇએ, જે વિષે ખુદા ખુદ કુરઆનમાં ફરમાવે છે

" મેં જીન્નાત અને ઈનસાન [મનુષ્ય]ને મારી ઇબાદત માટેજ પેદા " કીધા છે. "

આ સૃષ્ટી ઉતપન્ન કરવાનું મુળ કારણ ખુદાની ઇબાદત અને તેની માઅરેફત (પીછાણ) નું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવાનું છે. અને ખરેખર તેમાં સૃષ્ટી માટેજ મોટો લાભ મુકેલો છે, તેતો બંદાઓની કાંઇ ગરજ રાખતો નથી. " માણસે આ ભુમિ ઉપર જન્મી પોતાના સર્જન હાર અને સર્વ સુખ દાતાની ઇબાદત કીધી નહીં, તેની પીછાણનું જ્ઞાન પામ્યો નહીં, તે માણસ આ ભુમી ઉપર જનમ્યો ન જન્મ્યો સરખોજ છે. નહીં તે પશુ કરતાં પણ વધારે ખરાબ અને હલકો છે. કારણ કે પશુ પંખીઓ જડ અને ચેતન સર્વે સૃષ્ટ પદાર્થો રાત દીવસ પોતાના કિરતારનું સ્મરણ કરી રહયાં છે અને તે મહાન કિરતારની આજ્ઞાથી માણસ જાત પોતાના માલિક ની સેવા બજાવે છે અને નિમકહલાલીથી વર્તે છે તો પછી જો માણસ જાત પોતાના માલિક (સરજનહાર) ની સેવા (ઇબાદત) ન બજાવે તો

તે તેમનાથી પણ હલકો ગણાય એમાં નવાઇ નહીં જે કિરતારે માણસ જાત માટેજ આ સર્વે રચના રચી છે તેજ કિરતારને જ્યારે માણસ ભુલી જાય અને તેની ઇબાદત ન કરે ત્યારે તે ઉપકાર માનવાની વૃત્તિથી કેટલું ઉલટું કહેવાય ? ઇરાનના નામવર મહાન શાયર શેખ સાઅદી સાહેબે કહ્યું છે કે—

અબો બાદો મહો ખુરશીદો ફલક દર કારન્દ
તા તુ નાની બ કફ આરીઓ બ ગફલત ન ખુરી
હમા અઝ બેહરે તુ સરગસ્તઓ ફરમાં બરદાર
શર્તે ઇનસાફ ન બાશદ કે તુ ફરમાં ન બરી

(અર્થ—" આકાશ, સુર્ય, ચંદ્ર, વાદળ, પવન ઇત્યાદી સર્વ સૃષ્ટ વસ્તુઓ તારા હાથમાં રોટલી આપે અને તેને તું ગફલતથી ન ખાય એટલા માટે (તારાજ માટે) રાત દીવસ કામ કરી રહયાં છે જ્યારે તે સર્વે તારા માટે દીવાના થઇ રહયા છે અને તારી તાબેદારી બજાવી લાવે છે ત્યારે તું જો તારા માલિક (ખુદા) અને એવા ઉપકાર કરનારની તાબેદારી બજાવી ન લાવે ત્યારે તે કેટલું ન્યાય વિરૂધ્ધ અને ઇનસાફથી ઉલટું થશે ? ")

જ્યારે માણસ જાત માટે ઇબાદતની જરૂર હોવી સિદ્ધ થાય છે ત્યારે એ પણ જાણવું જોઇએ કે જે ઇબાદત ખુદાની મરજીની હશે તેજ ઇબાદત સ્વીકારવામાં આવશે અને તેની મરજી મુજબની ઇબાદત ત્યારેજ થઇ શકે છે કે જ્યારે માણસ તેની આજ્ઞાઓ પ્રમાણે વર્તે. જો માણસ પોતાની બુધ્ધિમાં જેવી રીતે આવે તેવી રીતે તેની ઇબાદત કરે તો તે ખુદાની મરજીની ઇબાદત નહીં પણ તેની પોતાની મરજીની ઇબાદત કહેવાશે. માટે તે બાબે પણ ખુદાની વહીની પેરવી કરવી ઘણીજ જરૂરી છે. એક બાદશાહ અથવા રાજા પોતાની પ્રજાને જો કાંઇ હુકમ આપવા ચાહે છે તો તે પંડે પ્રજા સમક્ષ જઇને ખડા થતો નથી. પરંતુ પોતાના એલચીને મોકલી પોતાની પ્રજાને પોતાનો સંદેશો અને મરજી સંભળાવી દે છે. તેવીજ રીતે બાદશાહોનો બાદશાહ મહાન અલ્લાહ પોતાના એલચી (રસુલ) મારફત પોતાની આજ્ઞાઓ પોતાના બંદા ઉપર મોકલે છે. જેમાંના છલ્લા **હઝરત મોહમ્મદ સલ૦** છે. જેઓએ (ખુદાની આજ્ઞાથી) દરેક મુસલમાનના મનમાં ઇસલામ ધર્મ સર્વદા ચૈતન્ય રહે અને કદીપણ મહાન કિરતારનું ભાન ભુલવા ન પામે તેટલા માટે કેટલીક ઇબાદતો

ફરજ ફરમાવી છે, જેમકે **નમાઝ, રોઝા, ઝકાત, હજ.** અને તેઓએ ફરમાવ્યું છે કે ફરજ ઇબાદતો અદા કર્યા બાદ એટલે પાળયા પછી સંસારના સરવે ધંધા કે જેની ઇસલામ ધર્મે છુટ આપી છે. (એટલે હલાલ ગણ્યાં છે) તે સર્વે ઇબાદતમાંજ ગણવામાં આવશે, હલાલ રોઝી ખાવી, પોતાના બાળ બચ્ચાનું પોષણ કરવું, હલાલ ધંધા માટે મુસાફરી કરવી, મહેનત કરવી, મજુરી કરવી, રાત્રે સુઇ રહેવું ઇત્યાદી સર્વે ફરજ બાબતો પાળયા પછી ઇબાદતમાંજ ગણવામાં આવેલ છે. તેઓ ખ્રિસ્તી ધર્મની પેઠે કુંવારા રહેવાને અને સંસાર ત્યાગી થવાને તથા જોગી જતી બનવાની આજ્ઞા આપતાં નથી. જેમકે તેઓએ ફરમાવ્યું છે કે " **લા રોહબાનીયત ફિદ્દીન** " (ઇસલામ ધર્મમાં સન્યાસીપણું નથી.) અને ખરેખર એજ સર્વે નાતીનું મુળ અને માણસ સ્વભાવ અનુસાર છે. ઇસલામ ધર્મ કોઇને ન પળાઇ શકે એવી આજ્ઞાઓ આપતો નથી. પરંતુ એવીજ આજ્ઞાઓ આપે છે કે જે આપણે ઘણીજ સહેલાઇથી પાળી શકીયે. જેમકે **હઝરત મોહમ્મદ સલ૦** ના નીચલા ફરમાનો ઉપરથી જણાશે કે તેઓ સંસાર ત્યાગ કે જે કુદરતની બક્ષિશોની અવગણના કરવા સમાન છે તેને કેટલે દરજ્જે નાપસંદ કરે છે અને આ સંસારના સર્વે હલાલ ઉપભોગોની કેટલે દરજ્જે રજા આપે છે.

" કેટલાંક પાપો એવાં છે કે ગુજરાન કરવાના પ્રયત્નોથી સ્વચ્છ થઇ
" જાય છે (એટલે ધોવાઇ જાય છે.)

" જે માણસ હલાલ રીતે સંસારને એટલા માટે શોધે છે કે -
" કોઇની પાસે હાથ ધરવાથી બચે અને પોતાના બાળબચ્ચાઓનું
" ગુજરાન કરી શકે અને પાડોશીઓ સાથે હમદર્દી (દાઝ)થી
" વર્તે તો તે ખુદાને એવી સ્થીતિમાં મળશે કે તેનું મોઢું
" પુનમના ચંદ્ર સમાન ચમકતું હશે.

એક દીવસે કેટલાક શિષ્યો **હઝરત મોહમ્મદ સલ૦** ની સેવામાં બેઠાં હતાં. તેઓએ એક મજબુત અને કદાવર જવાનને જોયો કે જે સ-વાર પડતાંજ ગુજરાનની શોધમાં નીકળતો હતો, તો કહયું કે " જો તે પોતાની ચાલાકી અને તાકત ખુદાના માર્ગમાં વાપરત તો કેવું સારૂ થાત ? " આ સાંભળી હઝરત સલ૦એ ફરમાવ્યું.

" એમ ન બોલો કેમકે જો તે માગવાથી બચે અને લોકોનો મો-
" તાજ ન થાય એટલા માટે મહેનત કરે છે તો તે ખુદાના મા-
" ર્ગમાંજ છે, અને જો તે પોતાનાં ઘરડાં માબાપ અને બાલબ-
" ચ્ચાઓ માટે મહેનત કરે છે કે તેઓ નચિંત રહે (જે રળે તે)
" તેમને કામ આવે તો તે પણ ખુદાના માર્ગમાં છે."

" ખુદાએ તઆલા એ બંદાને દોસ્ત રાખે છે કે જે મોહતાજ ન
" થાય. એટલા માટે નોકરી કરવી અખતીયાર કરે છે."

" ખુદા તઆલા ધંધો કરનારા મુસલમાનોને દોસ્ત રાખે છે"

" રીવાયત કીધી છે કે હઝરત ઇસા અલ૦ એ એક માણસને જોયો
" તો પુછયું તું શું કરે છે? (તેણે) કહ્યું, ઇબાદત,
" પુછયું તારી સંભાળ કોણ રાખે છે. (એટલે તને કોણ નભાવે
" છે)કહયું મારો ભાઇ; કહયું તારો ભાઇ તારાથી વધારે ઇબાદત
" કરનારો છે." (એહયાઉલ ઉલુમ)

પણ એ યાદ રાખવાનું છે કે નમાઝ રોઝા હજ ઝકાત ઇત્યાદી જે જે ફરજ આજ્ઞાઓ હોય તે પાળ્યા પછી સંસારનો હલાલ કારભાર ઇબાદત છે.

દરેક ધર્મમાં ખુદાની ઇબાદત કરવાનું ફરમાન છે, પરંતુ ઇબાદત (ભકિત) ની ગરજ જેવી રીતે ઇસલામ ધર્મ પુરી પાડે છે તેવી રીતે બીજાં ધર્મ પુરી પાડી શકતાં નથી. **હઝરત મોહમ્મદ સલ૦** એ નમાઝને **ઈસલામ ધર્મનો થંભ** ફરમાવેલો છે જે તે ધર્મના થભને એટલે નમાઝને તોડે તેણે જાણે ઇસલામ (ની ઇમારત)ને તોડી નાંખ્યો કુરઆનમાં પણ તે વિષે ઘણીજ તાકીદ કરવામાં આવી છે અને તે વિષેની ઘણી આયતો છે.

" કિતાબમાંથી જે કાંઇ તારી તરફ ઉતારવામાં આવ્યું છે તે લોકોને
" સંભળાવ, અને હમેશા નમાઝ પઢયાં કર, કેમકે નમાઝ પાપોથી
" અને જે કાંઇક દોષપાત્ર છે તેનાથી રક્ષણમાં રાખે છે; અને
" ખુદાનું સ્મરણ (ઝીકરે ઇલાહી) ખચિત સર્વથી વધારે પવિત્ર
" ફરઝ છે."

દીવસમાં પાંચ વખત નમાઝ પઢવી ફરઝ છે, અને નમાઝ પઢવા અગાઉ " વઝુ " કરવાની ક્રિયા કરવી પડે છે એટલે મલિન પદાર્થોથી

શરીરને સ્વચ્છ કરી અમુક અવયવોને ધોવા તે વઝુ છે હમેશાં સ્વચ્છ રહેવાનું અને પોતાનાં લુગડાં કિંવા શરીર અસ્વચ્છ અને નાપાક ન થાય એ ચીવટ રાખવાનું શીખવે છે. જે માણસ વઝુ માટે કોઇપણ બીમારીના કારણસર વઝુ કરવામાં પાણીનો ઉપયોગ કરી શકતો ન હોય અથવા તે એવી જગ્યાએ હોય કે જ્યાં પાણી મળી શકતું નહોય, તેવા માણસને તયમ્મુમ કરી નમાઝ પઢવાનો હુકમ છે. તયમ્મુમ માટીથી વઝુ કરવાને કહે છે. જે નમ્રતા કરતાં અને અહંકાર મુકી દેતાં શીખવે છે. એ સિવાય બીજા અનેક લાભોમાં એ પણ છે કે પોતાના મોંહ અને હાથ ઉપર માટી લગાડવાથી ખુદા પ્રત્યે પોતાની આજીજી અને નમ્રતા જાહેર થઇ શકે છે, ખુદાને આજીજી અને નમ્રતા ઘણુંજ પસંદ છે, આ માટીના વઝુથી આપણે એ ઇશારો પામીયે છીએ કે આપણે માટીમાંથી પેદા થયાં અને માટીમાં મળી જઇશું. તેનાથી આપણે પ્રથમ કાંઇ નહતાં, પરંતુ માટી જેવી હલકી વસ્તુથી ખુદાએ આપણને મનુષ્યાકારનો જામો પેહરાવી "અશરફુલ મખલુકાત" ની પદવી આપેલી છે એ ભાન થાય છે *

નમાઝ મસજીદમાં પઢી શકાય અને બીજે સ્થળે ન પઢાય એવું કાંઇ નથી, જે જગ્યા પવિત્ર હોય ત્યાં નમાઝ પઢી શકાય છે. જે વિષે એક ઇંગ્રેજ ગ્રંથ કર્તા લખે છે કે—"ઇસલામની મહત્વતા છે કે તેના દેવળો હાથથી બનાવવામાં આવતા નથી અને તેની ક્રિયાઓ ખુદાની પૃથ્વિ ઉપર અથવા ખુદાના આકાશ નીચે દરેક સ્થળે અને દરેક જગ્યાએ થઇ શકે છે."+ તે દરેક જગ્યા કે જ્યાં ખુદાની એકાગ્ર ચિત્તે ઇબાદત થઇ શકે તે પવિત્ર છે. મુસલમાન સ્વદેશમાં કે પ્રદેશમાં જ્યાં હોય ત્યાં પોતાના અંતઃકરણ પુર્વક નમાઝ પઢી શકે છે. જેમ બીજા ધર્મોમાં ધર્મગુરૂ કિંવા પાદરી વિના ઇબાદત થઇ શકતી નથી, તેમ ઇસલામમાં નથી, દરેક માણસ પોતાની મેળે નમાઝ પઢી શકે છે.

દરરોજની પાંચ વખતની નમાઝ વાજીબ ઉપરાંત ઇદ, બકરી ઇદ, શુક્રવાર ઇત્યાદી તહેવારોના દીવસોમાં નમાઝ પઢવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો છે.જેમ બીજા ધર્મના તેહવારો રમત ગમત અને ખેલ કુદમાં પસાર

---

* ઇસ્લામની ખુબીઓ.

\+ હન્ટર—અવર ઇન્ડીયન મુસલમાન્સ પા, ૧૭૯

કરવામાં આવે છે તેમ ઇસલામમાં નથી, પરંતુ ઇસલામ તેહ્વારોને ખુદાની ભક્તિમાં ગાળવાની આજ્ઞા આપે છે.

નમાઝમાં શું શું પઢવામાં આવેછે, તે અહીં ગુજરાતીમાં આપવાથી તેની ખરી ખુબી રહેતી નથી. એ માટે તે અત્રે લખવામાં આવતાં નથી. નમાઝથી બીજા અનેક રૂહાની (આત્મિક) ફાયદાઓ ઉપરાંત જે જે જાહેરી લાભ થાય છે. તે માટે જનાબ મીર સદરૂદ્દીન સાહેબની લખેલી " ઇસલામની ખુબીઓ " નામની ગુજરાતી કિતાબ વાંચો.

નમાઝ પઢતી વખતે એકાગ્ર ચિત અને શુદ્ધ અંત કરણની ઘણી આવશ્યકતા છે જેમકે કુરઆનમાં કહયું છે.

" જે માંસ અને લોહીનો તમે ખુદાને ભાગ આપો છો તેને ખુદા
" કબુલ કરતો નથી, પણ તે જે સ્વીકારે છે અને કબુલ કરે છે,
" તે તમારી પરહેઝગારી (પવિત્રતા) છે.

નમાઝમાં જે રૂકુ સિજદા કરવામાં આવે છે, તેમાં શું મોહટું રહસ્ય સમાએલું છે અને તે ઇશ્વર ભક્તિની કેવી સંપુર્ણ ગરજ સારેછે, તેનું વરણન " **મસનવી એ માનવી** " માં કાંઇક આપેલું છે, પણ તે ફારસી ભાષામાં હોવાથી તેનો ઉર્દુ કાવ્યમાં તરજુમો નીચે ઉતારી લેવામાં આવે છે.

જબકિયે આગાહ તકબીરે નમાઝ
હો ગયે કુરબાન શમશીરે ન્યાઝ
માઅનીએ તકબીર હે યેહ અય કુલાં
હકકે આગે હમ હુવે કુરબાં બ જાં
વકતે ઝબ્હ અલ્લાહો અકબર બોલતે
નફસ કો ભી ઝબહ અયસા કીજીયે
મિસ્લ ઈસમાઈલ તન જાં જયું ખલીલ
ચાહીયે જાં તનકો યું કરદે સબીલ
નફસ થા જો તાલિબે હિર્સો હવા
સાથ બિસ્મિલ્લાહ કે બિસ્મિલ હુવા
રૂબરૂ હકકે ખડે સફ બાંધકર
વાસ્તે દેને હિસાબ અપના મગર

અશ્ક જારી ખોફસે દિલ ચુર ચુર
હશ્રમેં જયસે ખડે હકકે હુઝુર
હકસે યું ફરમાન હોતા અય કુલાં
કયા મેરી ખાતિર તુ લે આયા યહાં
ઉમ્ર તુ કિસ કામમેં આખિર કિયા
કુત કુવ્વત સર્ફ તું કિસ પર કિયા
ચશ્મો ગોશ અપને રખા કિસ કામમેં
કયું રખા હોશો હવાસ આરામ મેં
મેં તુજે દુનીયા મેં બસ મોહલત દિયા
તુ ખરીદી આખેરતકી કયા કિયા
અયસે હી પયગામ હાયે હોલનાક
સો હઝાર આતે હેં અઝ દરગાહે પાક
જબ કરે કોમી મેં યે મહેનત રૂજુઅ
શર્મસે ઘુટનોંપે વોહ લાયા રૂકુઅ
પસ હુવા ફરમાં કે અપના સર ઉઠા
દે જવાબ અય હકકે તુ ફરમાન કા
સરકો ઘુટનોં સે ઉઠા કર વો ખજીલ
ગિર પડા સિજદે મેં હો શરમિંદા દિલ
ફિર ઉઠાયા સર હુવા ફિર સર નગું
સરકો સિજદેમેં રખા હોકર ઝબું
ફિર હુઝુરે હકસે યું આયા ખિતાબ
સર ઉઠા સિજદેસે હકકા દે જવાબ
ફિર હુવા ઉસપર ઈતાબ અય ખાક કાર
સર ઉઠા કરદે જવાબે કિર દિગાર
ના રહી તાકત ખડે રહેનેકી જબ
બેઠ હયબતસે ગયા કાઅદેમેં તબ
હક કહા મેં નેઅમતેં તુજકો દિયા
શુક્ર ઉસ નેઅમત કા તુને કયા કિયા

મુંહ ફિરા સીધી તરફ કરતા સલામ
અંબીયા કો ઇજઝસે વો મરદે ખામ
યાઅને અય શહા શફાઅત કીજીયે
પાઉં મેરે સખ્ત મુશકિલ મેં રહે
અંબીયાં કેહુતે કે અબ ચારા નહીં
ખો દિયા તુ વકત આરેકા કહીં
મુર્ગ બે હંગામ હે તુ અય દની
સઈ હે બે સુદ વકતે જાં કની
ફિરકે દેહને હાથ મુંહ કર વોહ ગરીબ
ઇલ્તેજા કરતા હે બાખેશો કરીબ
વે કહેં હમસે મદદ હરગિઝ ન હો
દે જવાબ અપના ખુદાસે આપ તુ
જબ હુવા હરદો તરફસે ના ઉમીદ
સખ્ત મુઝતર હોકે લરઝા મિસ્લે બેદ
હાથ અપને કર તરફ હકકે બલંદ
પસ દોઆ કરતા હે મરદે મુસ્ત ચંદ
અય ખુદાવંદે કરીમો અય ઈલાહ
અબ્વલો આખિર મુઝે તેરી પનાહ
યેહ ઇશારા થા તેરી વકતે નમાઝ
પેશબી જબ હો કયામત જાં ગુદાઝ

ઇસલામમાં એવાં ઘણાં મહાન પુરુષો થઇ ગયાં છે કે જેઓ ઇબાદતમાં એવાંજ તલ્લીન રહેતાં હતાં, હઝરત અલી અલ૦ને એક વખત કાફરોની સાથેના યુધ્ધમાં તીર વાગ્યું હતું અને તે કેમે નીકળતું ન હતું અને કાઢવા જતાં તો ઘણી ઇજા થતી, તેથી હઝરત મોહમ્મદ સલ૦ એ ફરમાવ્યું કે જ્યારે હઝરત અલી નમાઝ પઢે ત્યારે તે તીર ખેંચી લેજો પછી જ્યારે હઝરત અલી નમાઝ પઢવામાં મશગુલ થયા ત્યારે તે તીર ખેંચી લેવામાં આવ્યું અને હઝરત અલીને તેની ખબર વટિક પણ પડી નહીં. ઇસલામમાં નમાઝની ઘણી તાકીદ છે, જો બિમાર હોય તો બેઠાં બેઠાં પડવી જોઇએ અને જો બેસવા જેટલી શકિત ન હોય તો સુતાં સુતાં

પઢવી જોઇએ, લડાઇના પ્રસંગે, લડાઇ ચાલતી હોય, તે વખતે પણ નમાઝનો વખત થાયતો નમાઝ પઢવી જોઇએ, જોકે તેનો તરીકો જુદો છે.

ઇસલામનો પ્રકાશ જ્યાંથી પ્રકાશ્યો હતો, જ્યાં તેના સ્થાપકને અનહદ સંકટો વેઠવાં પડ્યાં હતાં, જ્યાં મુર્તિપુજકો સામે લઢવું પડયું હતું તે મકકા શહેરનું એટલે કાબાનું અને સત્યનો પ્રસાર કરતાં શું શું ખમવું પડયું હતું ઇત્યાદી બિનાએનું દરેક મુસલમાનને દરરોજ સ્મરણ રહે તે ખાતર નમાઝ પઢતી વખતે કાબા બયતુલ્લાહ તરફ મોંહડું રાખવાનો હુકમ આપવામાં આવ્યો છે સર્વે ધર્મોમાં રોઝા (ઉપવાસ) રાખવાની આજ્ઞા આપવામાં આવી છે. ખ્રિસ્તીઓ અને યહુદીઓમાં પણ તે રૂઢી છે, પણ રોઝા રાખવાનો હેતુ જુદોજ ધરાવે છે, જે ઇસલામના રોઝાના હેતુ સાથે સરખાવતાં એટલો બધો ઉંચ હેતુ ગણાય નહીં, તેઓ પોતાના પાપો ક્ષમા થાય એટલા માટે રોઝો રાખતા હતા અને રોઝાને એક પ્રકારનો પશ્ચાતાપ ગણતા હતા. પરંતુ ઇસલામના રોઝાનો હેતુ પાપોથી બચવાનો, કુકર્મોથી દુર રહેવાનો, પોતાની પશુ વૃતિઓ અને મનોવૃતિઓ (નફસાની ખ્વાહિશો) ને વશ રાખવાનો અને મનોવિકારોને વશ રાખવાની ટેવ પાડવાનો છે. જેઓની તંદુરસ્તી સારી હોય તેઓનેજ રોઝા રાખવાની આજ્ઞા આપવામાં આવી છે. અશકત, બીમાર, મુસાફર વિદયારથી (જે ઇલાહી જ્ઞાન પામવા માટે ઇલ્મ પ્રાપ્ત કરવાના પ્રયત્નો કરતો હોય) ધર્મના ઉપર હુમલો કરનારાઓની સાથે ખુદાની ખાતર લઢનારો સીપાહી અને સુવાવડી સ્ત્રીને તથા જે સ્ત્રી રૂતુ પ્રાપ્તિ (હેઝ) માં હોય તેઓને રોઝા રાખવાનો હુકમ નથી. તેઓને કઝા રાખવાનો હુકમ છે. જે લોકો એ ગ્રીકસ, રોમન્સ, પરશીયન અને ઇસલામની પહેલાંના એરેબીયન્સ અત્યાચારને તેઓના મોજ શોખને, ઉડાઉપણાને, તેઓના હદ વિનાના દુર્ગુણોને જાણે છે તેઓ, તેઓની પશુ વૃતિઓને વશ રાખવાનું શીખવા ખાતરની રૂઢીને પસંદ કર્યા વિના રહેશે નહીં.

(કુરઆન) " હે ! એ લોકો કે જેઓ ઇમાન લાવ્યા છો......તમને
" રોઝા રાખવાનો હુકમ આપવામાં આવે છે એટલા માટે
" કે તમે પરહેજગારીથી વર્તો—ગણત્રીના દીવસના રોઝ *

*રમઝાન માસનો ચાંદ દેખાય ત્યારથી કે રમઝાન પછીના માસનો ચાંદ દેખાય ત્યાં સુધી.

" પણ જે કોઇ તમારામાં રોગી હોય અથવા મુસા-
" ફરીએ હોય તે બીજા સરખાં ગણત્રીના દીવસોમાં રોઝા
" રાખે,÷ અને જેઓ રાખવા શકિતવાન હોય (છતાં
" ન રાખે) તેઓ ગરીબ માણસનું પોષણ કરી તેનું
' પ્રાયશ્ચિત (કફ્ફારો) કરે......પણ જો તમે રોઝા
" રાખો તો તે તમારા માટે વધારે સારૂં છે જો તમે સમજો
" તો.........ખુદા તમારા માટે જે કાંઇ સહેલું છે તે
" ચાહે છે. "

રોઝો રાખવાનો વખત દીવસનો છે, રાત્રે ખાવા પીવા ઈત્યાદી બીજાં સર્વ ઉપભોગોની છુટ છે. રોઝો રાખનારે પોતાનું મન સર્વે બુરાઇઓ અને પતિત વિચારોથી દુર રાખવું જોઇએ એવી સખત આજ્ઞા છે. જેવી રીતે રોઝો ખાવા પીવાનો રાખવાનો છે તેવી રીતે જીભનો એટલે ગાળો કુવચન કે ભુંડું નહીં બોલવાનો, કોઈની નિંદા નહીં કરવાનો, કાનનો એટલે કોઇની નિંદા નહીં સાંભળવાનો, હાથનો એટલે હાથ વડે કોઈને નાહક નહીં સતાવવાનો, પગનો એટલે પગવડે કોઇ અયોગ્ય કામ માટે નહીં જવાનો, મનનો એટલે મનમાં કોઇ વિષે કાવતરૂં નહીં કરવાનો અથવા કોઇ કુકર્મનો વિચાર નહીં કરવાનો, રાખવાનો છે. જેમ ખાવા પીવાથી રોઝાનો ભંગ થાય છે તેમ ઉપરની બાબતો નહીં પાળવાના કારણથી પણ રોઝાનો ભંગ થાય છે. ખરેખર ઇસલામી રોઝો તે અગ્યાર મહીનાથી મલિન થઈ રહેલાં મનને શુધ્ધ કરવાનું અથવા સર્વે પાપમય વૃતિઓ દુર કરવાનું રામબાણ ઔષધ છે.

જેવી રીતે યતીમો વિધવાઓ, લાચાર અને નિરાધાર લોકોને મદદ તરીકે કાંઇ સખાવત આપવાને ઇસલામ મઝહબે મુસલમાનો ઉપર વાજીબ અને કદીપણ તે કર્યા વિના ન ચાલે એમ ઠરાવ્યું છે તેવી રીતે ઇસલામ ધર્મની પહેલાંના ધર્મોએ ઠરાવેલું નથી.

પ્રથમના ખ્રિસ્તીઓમાં સખાવતના ઓચ્છવ પાળવામાં આવતાં, પણ તે માણસોની મરજી ઉપર આધાર રાખતા અને તેથી તેનો અસર અનિયમિત અને ક્ષણિક રહેતો અને તેના અનિયમિતપણાના

÷એટલે જેટલા રોઝા ન રખાયા હોય તેટલા કઝા રમઝાન વિનાના બીજા માસમાં રાખો.

કારણથી ધીમે ધીમે તે સખાવતના ઓચ્છવ બંધ થઇ ગયાં પરંતુ ઇસલામે દરેક મુસલમાન ઉપર કે જેની પાસે એક વર્ષ સુધી અમુક રકમ બચત રહે તેના ઉપર અમુક રકમ ઝકાત તરીકે કાઢવી ફરજીઆત રાખી દરેક મુસલમાન શકિત હોય તો ઝકાત આપવા ઇસલામી કાનુનથી બંધાએલો છે, જે ભાગ તેને આપવો ફરજ છે તે ચાલીસ રૂપીએ એક રૂપીઓ છે અથવા સેંકડે અઢી ટકા અને તે જુદી જુદી મિલકતોની કીંમત ઉપરથી કાઢી શકાય છે. આ ઝકાત લેવાના હકદાર ગરીબ લાચાર અને નિરાધાર મુસલમાનો છે.

એક પ્રકારનું દાન "ખુમ્સ" છે જે માત્ર ગરીબ અને નિરાધાર સૈયદોનો હક છે. સુન્ની વાદના લોકો, જ્યારે લડાઇમાંથી લુટનો માલ મળે ત્યારે તેમાંથી ખુમ્સ કાઢવો જોઇએ એવો મત ધરાવે છે; પરંતુ શીયાવાદના લોકો જે માણસ એક વર્ષ સુધી રળે અને પોતાનું સર્વ ખર્ચ ખુંટણ કાઢતાં જે બચાવે તેમાંથી પાંચમો ભાગ ગરીબ સાદાતોને આપવો વાજીબ ગણે છે. ગરીબ સાદાતો, જે માણસ સૈયદ ન હોય તેવાની કાઢેલી ઝકાત લઇ શકતા નથી કેમકે સાદાતો માટે ઝકાત હરામ છે. હા સૈયદે કાઢેલી ઝકાત સૈયદ લઇ શકે છે.

જ્યારથી ઇસલામનો પ્રકાશ અંધકારનો નાશ કરી પ્રકાશ્યો હતો, ત્યાં એકજ ધર્મના સર્વે પાળનારાઓ એક સાથે મળી એકજ ખુદાની ઇબાદત બજાવી લાવે તે માટે તથા બીજા કારણોથી જે માણસ બુદ્ધિશાળી અને સ્વતંત્ર હોય, મુસાફરી કરી શકાના સર્વે સાધનો ઉપરાંત કુટુંબને મક્કે શરીફ જઇને પાછો આવે ત્યાં લગી ભરણ પોષણનું ખર્ચ પુરૂ પાડી શકવાની શક્તિ ધરાવતો હોય તેને એકવાર હજ કરવા જવાની આજ્ઞા આપી છે. ઉપલી શરતો વાળા દરેક મુસલમાન ઉપર હજ કરવા જવું ફરજ છે.

હજની ક્રિયામાં એક 'એહરામ' નામની ક્રિયા થાય છે. જેની ખુબી વિષે "ઇસલામની ખુબીઓ" એ નામના ન્હાના રીસાલામાં વડોદરાવાળા નવાબ મીર સદરૂદીન હુસેનખાન સાહેબે જે લખ્યું છે તે અક્ષરે અક્ષર અત્રે ટાંકી લેવામાં આવે છે. તેઓ લખે છે કે—" હજની ક્રિયા વખતે એહરામ બાંધવો પડે છે, એટલે કે એક પીછોડીથી પોતાનું શરીર ઢાંકવું પડે છે તેથી દરેક અમીર અને ગરીબ બાદશાહ ને ફકીર વિગેરે

નાના મોટાની એકજ હાલત અને એકજ સુરત નજરે પડે છે જેથી મન ઉપર ઘણીજ અસર થાય છે. પરમેશ્વર આ લીલાથી એ વાત યાદ દેવડાવવા ચાહે છે કે કયામતના ઇનસાફને દીવસે તમારે બધાને આવીજ રીતે મારી સમક્ષ ઉભા રહેવું પડશે, તમારે પોતાના માન અને ગૌરવના ખ્યાલને દિલથી દુર કરવું જોઇએ. મારી નજરમાં તો તમે સર્વે સરખાંજ છો"..."ખરેખર આ વાત તદ્દન ખરી છે કારણ કે નેકી અને સારા કામો સિવાય ત્યાં સંપતિ અને સત્તા, માન અને મહત્તા કાંઇ કામમાં આવશે નહીં. પરમેશ્વર તેથી એ પણ યાદ દેવડાવે છે કે કબરમાં પણ તમારી હાલત એક સરખીજ થશે અને તમારી પાસે એકજ પોશાક (કફન) હશે..."યાત્રાએ (હજ કરવા) જનારાને એ હુકમ છે કે તમો પોતાના પાછલા પાપકર્મોનો પહેલાં પશ્ચાતાપ કરી લ્યો, અને જે કાંઇ લોકોના હક તમારા ઉપર હોય, તેને અદા કરો એટલે બજાવો અને બધાથી ક્ષમા માંગી લ્યો. અને દરેક દોષથી તદ્દન મુક્ત થઇ યાત્રાએ જવાનો નિશ્ચય કરો. જેવી રીતે કોઇ માણસ મર્ણ પથારીએ હોય છે, અને મૃત્યુ પહેલાં દરેક કામથી મુક્ત અને છુટો થવા માગે છે તેવીજ રીતે યાત્રાએ જનાર પણ મુવા પહેલાં પોતાની જીંદગીમાં સર્વ કામોથી સ્વતંત્રતા મેળવી શાસ્ત્ર વચન "મુવા પહેલો મરી જા" નો સાર માથે ચઢાવી મોતનો ઇચ્છાતુર બની જાય છે. અને એ ઘણુંજ ઉતમ છે કે, મુસલમાનો મૃત્યુ પહેલાં પાપકર્મોથી મુક્ત થઇ પવિત્રતા ધારણ કરી લે, અને લોકોના તેમના ઉપર કાંઇ હક બાકી ન રહે. દુનીઆમાં કોઇ તેમનું ખોટું ન બોલે, તેમજ નર્કના ખાડામાં પણ તેમને પડવું ન પડે" ઈત્યાદી.

નિઝામુદ્દીન એ. કુરેશીના લખેલા પુસ્તકોનું લીસ્ટ.

૧	અમારા નબી અને તેમનાં બોધવચન	૦—૮—૦
૨	જંગે ત્રીપોલી અથવા ઇટાલીયન ટરકીશ લડાઇ ભાગ ૧—૨—૩—૪ ચીત્ર સાથે કીંમત દરેક ભાગના	૦—૧૨—૦
૪	કનીઝે ફાતમા	૧—૪—૦
૫	નિઝામી વાર્તાઓ	૦—૧૦—૦
૬	નસીરૂદીન	૦—૮—૦
૭	સલીમ અને મેહરૂન્નીસા	૦—૮—૦
૮	જહાંકદર	૦—૪—૦
૯	તઝકિરએ મોહર્રમ	૦—૧—૦
૧૦	બહારે રમઝાન (ઉર્દુ ઝબાન અને ગુજરાતી હરફ)	૦—૨—૦
૧૧	હાલાતે ઇસતમબોલ	૦—૪—૦
૧૨	અમારા રસુલના સદગુણો	૦—૦—૬
૧૩	તોહફએ ઇદુદ દોહા	૦—૦—૬
૧૪	ઇસલામના અર્થ	૦—૧—૦
૧૫	તવહીદ	૦—૧—૦
૧૬	ઇસલામની ઇબાદતો	૦—૧—૦

આ ઉપરાંત ઉર્દુ, ગુજરાતી, તથા અંગ્રેજી, પુસ્તકો આ બુક ડેપોમાં વેચવામાં આવે છે. એક કાર્ડ લખીને ચોપડીઓનું મોટું લીસ્ટ મંગાવો જે મફત મોકલવામાં આવે છે. દરેક પુસ્તકનું પોસ્ટેજ મંગાવનારને શીર છે.

નિઝામીયા બુક ડેપો

માંચપટી-અમદાવાદ.

૭૮૬

અંજુમન જિયાઉલ ઇસલામના

હેતુઓ.

---

૧ ઇસલામની વીરૂદ્ધ બોલનારાઓને માનભરી રીતે જવાબ આપવા.

૨ ઇસલામના વિરૂદ્ધીઓના અણઘટતા હુમલાઓનો મુસલમાનોના દિલમાં અસર ન થવા પામે એવી કોશીશ કરવી.

૩ ઇસલામી ભાઇયોમાં ઐક્યતાની ખુબીઓ વર્ણન કરી તેઓ વચ્ચે એકસંપીનો ફેલાવો થાય એવી કોશીશ કરવી.

૪ પરધર્મના લોકો જે ઇસલામની તરફ મિલાપ રાખનારની કોશીશે તેમની મદદ કરવા ઉપર ધ્યાન આપવું.

૫ આ અંજુમનનો ખાસ હેતુ ઇસલામની સચ્ચાઇની સાબેતી આપવાનો છે, કુરઆનથી સાબીત થશે હરેક શખ્સ આ અનજુમનમાં જોડાઇ શકે છે, અને ઓછામાં ઓછા ચાર આના માસીકની મદદ આપવાથી મેમ્બર બની શકે છે.

૬ ઇસલામી પ્રજાને આપણી મોહસિન ગવર્નમેન્ટના આભારોથી જાણીતી કરવી અને ઇસલામી પ્રજાની જરૂર તેને માનની સાથે ગવર્નમેન્ટ સેવામા રજુ કરવી.

૭ ઇસલામના પ્રચાર અને રક્ષણના માટે જુદી જુદી ભાષાઓમાં ટ્રેક્ટ છપાવીને પ્રગટ કરવામાં આવે.

૮ આ બધા હેતુઓને પુરી પાડવા માટે હર શુક્રવારે વાઅજ અને નસીહતની એક સભા ભરવામાં આવશે. અને અનજુમનમાં થએલા કામકાજનો રીપોર્ટ ચાબા-નીરાના આકારમાં પ્રગટ કરવામાં આવશે.